

**TA`LIMDA INNOVATSION USLUBLARNI ISHLAB CHIQISH VA JORIY
ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI**

Ahmadjonova Ma'muraxon Ne'matovna

Farg'ona shahar kasb-hunar maktabi biologiya fani o'qituvchisi

Hayitova Nasiba

Farg'ona shahar kasb-hunar maktabi geografiya fani o'qituvchisi

Annontatsiya: *Ushbu maqolada tabiiy fanlarni o'qitishda ta'limda innovatsion tushunchalar, bilimlar va uning usul va uslublari haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Ekologiya, interfaol, muhit, innovatsiya, ta'lim, pedagog.*

Jamiyatimizda iqtisodiy-ijtimoiy, siyosiy, madaniy sohalarida bo'layotgan o'zgarishlar kelajakda mamlakatimizning intellektual imkoniyatlarini belgilab beruvchi va uni rivojlantirishning asosiy sharti hisoblangan ta'lim tizimiga ham bog'liq ekanligini hisobga olish kerak. Shu bilan birga intellektual salohiyatning o'sishi, sifat darajasida rivojlantirish nafaqat ta'lim samaradorligining oshishiga, shu sohadagi tizim takomillashuviga o'z ta'sirini o'tkazibgina qolmay, balki mazkur ijtimoiy tizimning barcha sohalarini o'sishiga ham sezilarli darajada ta'sir etadi. Shuning uchun ham bugungi kunda ta'limdagi strategik yo'nalishlardan biri ta'lim muassasalarining innovatsion faoliyati asosiy omil sifatida belgilab berilayapti. Ta'lim tizimini isloh qilishning zarurligini tushunib yetish, amaliyotda ta'lim muassasalarini innovatsion jarayonlarga qo'shilishini taqozo etmoqda, o'zini yaratish imkoni mavjud innovatsion maydonda ko'rish va eng muhimi aniq yangiliklarni o'zlashtirishdan iborat. Bu holat bugungi kunda o'ta dolzarbligi bilan muhimdir, chunki, ushbu jarayon (innovatsion jarayon) ta'lim muassasalarini yashash sharti, kelajak avlodlar va pedagoglar jamoasining aloqalarini ijtimoiy himoyalash sharti bo'lib ham xizmat qiladi. Hayot ta'lim muassasalari oldiga yangi, mumkin bo'lmagandek tuyulgan vazifalarni, ya'ni eskichasiga ishlab turib, aniq yangiliklarni ishlab chiqish va ularni amaliyotga joriy etishni talab qilib qo'ymoqda.

Bugungi kunda ta'lim tizimidagi an'anaviy va ommaviy ko'rinishdagi ta'lim va tarbiya jarayonlari o'rniga ta'lim muassasalari rivojlanishida o'ziga xos yangilik bo'lib innovatsion jarayonlar kirib kelmoqda. Innovatsiya (in-"lik", novus-"yangi") yangilik kiritish, yangilik degan ma'noni anglatadi.

"Innovatsion ta'lim" deganda odatda o'quv jarayoniga yangi (foydali) elementlar olib kirish tushuniladi. Shuning uchun ta'lim tizimida innovatsiya o'zgartirish bilan bevosita bog'liq. Bunday o'zgartirishlar ta'lim tizimining:

- maqsadiga, mazmuniga, metod, texnologiyasiga, tashkil etish shakli va boshqaruv tizimiga;
- pedagogik faoliyatdagi o'ziga xoslik va o'quv-bilish jarayonini tashkil etishga;
- ta'lim darajalarini nazorat qilish va baholash tizimiga;

- o`quv-metodik ta`minotiga;
- tarbiyaviy ishlar tizimiga;
- o`quv reja va o`quv dasturlariga;
- o`quvchi va o`qituvchi faoliyatiga bog`liq.

Yangilik xillari (tiplar) maktab tizimida turlicha asoslarga ko`ra guruhlanadi:

Birinchi klassifikatsiya (guruh) yangiliklarni kiritish, maktab tizimida sodir bo`ladigan pedagogik jarayonga aloqadorligi bilan asoslanadi. Ushbu jarayonni tushunishga tayanib, quyidagi ko`rinishdagi yangilik xillarini ajratish mumkin:

- ta`lim maqsadi va mazmuniga;
- pedagogik jarayon metodikasi, vazifalari, usullari, texnologiyalarga;
- ta`lim va tarbiyani tashkil etish shakllari va vositalari;
- rahbariyat, pedagog va o`quvchilar faoliyatiga.

Ta`lim tizimiga ikkinchi klassifikatsiya (guruh) yangilikni kiritish masshtabi (hajmi) belgisiga asoslanadi. Bu yerda quyidagi o`zgarishlarni ajratish mumkin:

- bir-birlari bilan bog`liq bo`lmagan lokal va alohida (bir tomonlamalilik);
- kompleks, o`zaro bir-biri bilan bog`liq;
- butun maktab tizimini qamrab oluvchi, tizimli.

Uchinchi klassifikatsiya (guruh) innovatsion imkoniyatlarga qarab amalga oshiriladi. Bu holatda e`tiborga olinadi:

- ta`lim dasturlari, o`quv rejalar, tuzilmalarni takomillashtirish, ixtirochilik, ko`rinishlarni o`zgartirish bilan bog`liq ma`lum va qabul qilinganlarni modifikatsiyalash;
- kombinatorlikka (o`zgartirishlar) xos yangilik kiritish;
- radikal o`zgartirishlar.

Yangilik kiritishning to`rtinchi klassifikatsiyasi (guruh) oldingilariga nisbatan belgilariga asoslanib, guruhlanadi. Bunday yondashuvda yangilik o`rin almashuvchi, bekor qilinuvchi yoki ochib beruvchilarga qarab belgilanadi. Bu holatda maktab tizimida yangilanish manbai sifatida:

- mamlakat, region, shahar, tumanning ehtiyoji sifatidagi ijtimoiy buyurtmasi;
- ijtimoiy buyurtmani region va viloyat ahamiyatiga molik qonun va hujjatlarda aks etishi;
- inson to`g`risidagi kompleks fanga erishish, ilg`or pedagogik tajriba;
- xato va kamchiliklarni sinashda rahbar va pedagoglarning ijodkorligi;
- tajriba-sinov ishlari;
- chet el tajribalari.

Fanni va innovatsiyani kelajakda rivojlantirish strategiyasida “innovatsion insonni” yaratish, ya`ni ishlashidan qat`iy nazar u innovatsiya va yangi bilimlarga moyil bo`lishi kerak. Bugungi kunda zamonaviy innovatsion yaroqlilik yuzaga kelmoqda.

Hozirgi milliy loyihalar saytida “innovatsion ta`lim” iborasi paydo bo`lmoqda va unda aytilishicha innovatsion ta`lim o`qitishni yangi bilimlarni yaratish jarayonida amalga oshirishni taqozo etmoqda. Bu esa bugungi kunda mavjud “Innovatsion ta`lim

texnologiyalari” tushunchasi bilan yangi “innovatsion ta’lim” tushunchalarini bir-biridan ajratishni talab etmoqda.

Yuqorida sanab o`tilgan ta’lim texnologiyalari uchun innovatorlar faqat pedagoglar edi va ularning innovatsiyalari o`quvchilarda zaruriy sifatlarni shakllanishiga yo`naltirilgan bo`lib, innovatsion tafakkur va qobiliyatni innovatsion faoliyatiga yo`naltirishga e`tibor qaratilmagan. Bildirilgan fikrlar “innovatsion ta’lim texnologiyalari” va “innovatsion ta’lim” tushunchalarini quyidagi tarzda ajratib, alohida qarab chiqishni talab etadi:

☒innovatsion ta’lim texnologiyalari va dasturlari – bu barcha ta’lim texnologiyalari, yaratuvchi va ularni rivojlantiruvchi pedagog innovatsion faoliyatining natijasi hisoblanadi.

☒innovatsion ta’lim – bu shunday innovatsion ta’lim texnologiyalari va dasturlariki, unda pedagog innovatsion faoliyati natijasi bo`lib, o`qitilayotganlar innovatsion g`oyalarini yaratuvchisi (generatsiya) xisoblanadi;

☒ishlab chiqarishning monoinnovatsionligi (mutaxassislar innovatsiyasi) ta’limning monoinnovatsion - (pedagog innovatsiyasi) emasligiga to`g`ri keladi, uning innovatsiyaligi, pedagog innovatsiyaligi, ularning oqibati, o`qitilayotganlarning innovatsiyasidir.

Bu o`rinda masalaning dolzarbligi mavjud “mono”innovatsion ta’lim texnologiyalarini “bi”-innovatsion holatigacha rivojlantirishdan iborat. Bular bir qator chet el o`quvchilari misolida ular tomonidan yaratilgan tajribalar, ixtirolar misolida o`z amaliy isboti bilan tasdiqlangan.

Ta’limning samaradorligini oshirish, shaxsning ta’lim markazida bo`lishini va yoshlarning mustaqil bilim olishlarini ta’minlash uchun ta’lim muassasalariga yaxshi tayyorgarlik ko`rgan va o`z sohasidagi bilimlarni mustahkam egallashdan tashqari zamonaviy pedagogik texnologiyalarni va interfaol usullarni biladigan, ulardan o`quv va tarbiyaviy mashg`ulotlarni tashkil etishda foydalanish qoidalarini biladigan o`qituvchilar kerak. Buning uchun barcha fan o`qituvchilarini yangi pedagogik texnologiyalar va interfaol usullar bilan qurollantirish va egallagan bilimlarini o`quv–tarbiyaviy mashg`ulotlarda qo`llash malakalarini uzluksiz oshirib borishlari lozim.

Tabiiy fanlar ta’limining ayrim mavzulari yuzasidan zamonaviy didaktik o`yin texnologiyalarining interfaol usullari yordamida dars jarayoni loyihasi ishlab chiqish ko`nikmalari shakllantirildi. Pedagogik amaliyot davomida ishlab chiqilgan dars ishlanmalari sinovdan o`tkazildi. O`quvchilarda biologik, ekologik, geografik, kimyoviy va gigiyenik ko`nikmalarni rivojlantirish uchun hozirgi zamon pedagogi albatta zamonaviy dars usullari, fan yangiliklari bilan tanishgan bo`lishi kerak. Yosh avlodni jismoniy, gigiyenik, ekologik va ruhiy sog`lom bo`lishi uchun tabiiy fanlarni mazmunli o`qitilishi juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining asarlari Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: “O‘zbekiston”, 2017. – 488 b.

2. Mirziyoev SH.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. 1-jild. – T.: “O‘zbekiston”, 2017. – 592 b.

II. O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING QONUNLARI VA FARMONLARI:

1. O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim to‘g‘risida»gi Qonuni. //Barkamol avlod – O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. –T.: Sharq, 1997 – B. 64.

2. O‘zbekiston Respublikasining Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. //Barkamol avlod – O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. – T.: SHarq, 1997 – B. 64.

III. ASOSIY ADABIYOTLAR:

1. Абдукодиров А.А. Некоторые педагогические принципы разработки и использования в учебном процессе учебно-обучающих программ. – Новосибирск.: 1989. – 15-20 с.

2. Азизхўжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. / Барча мутахассисликлар магистратура йўналишлари учун ўқув қўлланма. –Т.: ТДПУ. 2003. – 174 б.

3. Азизхўжаева Н.Н. Ўқитувчи мутахассислигига тайёрлаш технологияси. –Т.: ТДПУ, 2000. – 52 б.

4. Аъзамов А., Юсупов А.- Ўқувчиларга билим беришда инновацион усуллардан фойдаланиш. Тошкент-2002.

1. Амонашвили Ш.А., Лисенкова С.Н. ва бошқалар “Педагогик изланиш”, “Ўқитувчи” 1990 й.

PEDAGOGIK DASTURIY VOSITALAR (MICROSOFT POWER POINT DASTURI) YORDAMIDA QIZIQARLI TEST O'YININI YARATISH

Otabayeva Sevaraxon Shaxobbidinovna

(*Andijon davlat universiteti, "Axborot texnologiyalari" kafedrasida o'qituvchisi*)

Usmonova Yulduzxon Akramjon qizi

(*Andijon davlat universiteti talabasi*)

Annotatsiya: *Ushbu maqolada taqdimot yaratishda mini o'yin yaratish texnologiyasidan foydalanib dars jarayonini qiziqarli olib borish haqida uslubiy ko'rsatma yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Microdoft Power point, taqdimot, slayd, o'yin, giper murojat, shakl, rasm, matnlar.*

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi PF-60 sonli farmonida oliy talim bilan qamrov darajasini 50% ga oshirish va ta'lim sifatini oshirish va 2026 yilga qadar 10 ta salohiyatli oliy ta'lim muassasini QS va THE xalqaro reytinglariga kirishga madaqli tayyorlash ko'zda tutilgan. Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash va iqtisodiyotning rivojlanishida munosib hissa qo'shishiga katta e'tibor qaratilmoqda³.

Ta'lim sifatini yaxshilash, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish va eng asosiysi talabalarni bilim saviyasini rivojlantirishda yangi texnologiyalar asosida o'qitish metodi va metodikasini takomillashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Pedagogik dasturiy vositalar dars mashg'ulotlarida pedagog uchun kerakli bo'lgan dasturlar tushuniladi. Ulardan biri Microsoft Office dasturlaridan biri bo'lgan Power point dasturi hisoblanadi. Power point dasturi taqdimotlar yaratish uchun mo'ljallangan dastur bo'lib, u orqali ko'p pedagog uchun kerakli bo'lgan vositalar yaratishimiz mumkin. Power point amaliy dasturi orqali ta'lim jarayonini qiziqarli tashkil etishimiz mumkin. Biz hozir mini test o'yinini yaratishni ko'rib chiqamiz.

---

³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi PF-60 sonli farmoni